

ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

Present Potential, Role and Authority of Sub-district Headmen and Village Headmen

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์*

Pongawut Rachjun

Received: May 29, 2020 Revised: June 17, 2020 Accepted: June 19, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยเรื่อง “ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน (2) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบันและ (3) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน โดยวิธีการวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการกรมการปกครอง นักวิชาการด้านการเมืองและการปกครอง รวมทั้งสิ้นจำนวน 44 คน ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สามารถแสดงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ใน 3 ลักษณะคือ 1.ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ตามสถานะทางกฎหมาย กล่าวคือ การแสดงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวข้องโดยตรง และบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการปฏิบัติภารกิจในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานปกครองท้องที่ ซึ่งต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2475 เป็นสำคัญ 2. ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ในฐานะตัวแทนของรัฐ กล่าวคือ การแสดงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่อื่นๆ ที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ โดยเฉพาะศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐอื่นๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในท้องที่ที่ตนรับผิดชอบ หรืองานในลักษณะอื่นๆ ที่ถูกหน่วยราชการร้องขอ 3. ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชน กล่าวคือ การแสดงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชนที่ต้องดูแลสุขทุกข์ของลูกบ้านในความปกครองของตน ตลอดจนการช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก การให้คำปรึกษา และการว่ากล่าวตักเตือนลูกบ้าน ทั้งนี้ เป็นไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบ

* สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด Political Science, Faculty of Law and Politics Roi Et Rajabhat University

เรียบร้อยภายในท้องที่ ตลอดจนการระดมความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

คำสำคัญ (Keywords): ศักยภาพ; บทบาท; อำนาจหน้าที่; กำนัน; ผู้ใหญ่บ้าน

Abstract

The objectives of this research article “Present Potential, Role and Authority of subdistrict headmen and Village Headmen” (1) to study the current potential, roles and authority of subdistrict headmen and village headmen, (2) to analyze the impact on the current potential, roles and authority of subdistrict headmen and village headmen and (3) to propose the suggestions for solving the problems regarding the potential, roles and authority of subdistrict headmen and village headmen to be consistent with the current conditions. This results of research Analyzed through qualitative research By means of indepth interview from a sample consisting of village headman, village headman, government officials from the department of provincial administration there are 44 political and administrative scholars. The results showed that the current potential, roles, and authority of subdistrict headmen and village headmen are characterized by three areas: 1. Potential, role and authority according to legal status. That is to say, showing the potential, role and authority of the subdistrict headmen and aillage headmen under the master law directly related and specifically provided in the law. 2. Potentials, roles and authority as a representative of the state. That is to say, showing the potential, role and other authority. That the law has given, especially the potential roles and authorities in helping and supporting the work of government agencies or other government organizations. Who perform their duties in the area that they are responsible for Or other forms of work requested by the government. 3. Potential, role and authority as community leaders. That is to say, showing the potential, role, and authority as a community leader to take care of the health of the residents in their own government. as well as help facilitate consulting and warning the home, This is to preserve which peace and order within the locality as well as mobilizing cooperation for various activities for the mutual benefit of the community.

Keywords : Potential; Role; Authority; Subdistrict Headmen; Village Headmen

บทนำ (Introduction)

กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่หลักในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มีขอบเขตของภารกิจกว้างขวาง กำหนดผู้ใหญ่บ้านในฐานะพนักงานฝ่ายปกครองในระดับท้องที่จึงมีบทบาทหน้าที่ต้องรับผิดชอบงานของกระทรวงมหาดไทย และยังคงรับผิดชอบงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่นำลงไปปฏิบัติ ในตำบล หมู่บ้าน จึงนับว่าเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้งานของทางราชการบรรลุเป้าหมาย ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเกิดขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เนื่องจากสมัยนั้นประเทศไทยกำลังเผชิญกับการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตกที่แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาถึงประเทศเพื่อนบ้านของไทย ขณะที่การปกครองของไทยขณะนั้นยังคงล้าสมัยไม่มีเอกภาพในทางการปกครองอย่างแท้จริง เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของราชอาณาจักร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงตัดสินพระทัยที่จะปฏิรูปการปกครองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและรักษาเอกราชของชาติไว้ จึงได้ปฏิรูปการปกครองระดับตำบล หมู่บ้านครั้งสำคัญในปี พ.ศ.2435 (ร.ศ. 111) โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หลวงเทศาภิบาลพิจารณ (เส็ง วิริยศิริ) ไปทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นที่บ้านเกาะบางปะอิน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยให้ราษฎรพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้าน แล้วให้ผู้ใหญ่บ้านเลือกกันเองเป็นกำนัน ในการปฏิบัติหน้าที่ก็กำหนดให้มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่ การป้องกันการโจรกรรมและผู้ร้าย และกำหนดให้มีผลประโยชน์ตอบแทนบ้าง เช่น สิ้นลดค่านา ภาษีไม้ไผ่ ค่าเหยียบย่ำที่นาราชภู เป็นต้น ความมุ่งหมายก็เพื่อให้บุคคลที่ราษฎรเลือกเข้ามาได้มีหน้าที่ดูแลดำเนินงานของตำบล หมู่บ้าน ให้เป็นไปด้วย ความเรียบร้อย เป็นเหตุเป็นตาให้แก่ทางราชการที่จะช่วยสอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรทั่วไป ตลอดจนช่วยเร่งรัดจัดเก็บภาษีอากรและผลประโยชน์ของแผ่นดิน ซึ่งสมควรได้จากราษฎรโดยธรรม (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2553: 39 - 41) กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ปกครองและบริหารการปกครอง “ท้องที่” ซึ่งได้ถือกำเนิด และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และตราฉบับปัจจุบัน ยังคงกล่าวได้ว่า กำหนดผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันที่มีทั้งบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตการปกครองที่เรียกว่า ตำบล และหมู่บ้าน โดยมีแนวคิดรวบยอดทางกฎหมายและการบริหารราชการ เรียกรวมกันว่าเป็น “การปกครองท้องที่” ดังจะเห็นได้ว่าชื่อดังกล่าวเป็นชื่อของการจัดระบบปกครองและเป็นระบบการบริหารราชการลักษณะหนึ่งของไทย ซึ่งมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เป็นกฎหมายแม่แบบคือ ได้วางรากฐานไว้ลักษณะของการปกครองท้องที่ดังกล่าว นับว่าเป็นโครงสร้างสำคัญของการบริหารดินแดนของไทย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2546)

โดยในระยะต่อมาได้มีการสถาปนาโครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาคขึ้นที่มีจังหวัดและอำเภอขึ้นเป็นโครงสร้างส่วนบนอีกชั้นหนึ่ง การที่การปกครองท้องที่มีลักษณะดังกล่าวส่งผลให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านของไทยมีพัฒนาการต่อเนื่อง และที่สำคัญคือการมีสองสถานภาพควบคู่กันไป กล่าวคือ ในทางหนึ่ง กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐคือ ราชการส่วนกลางและส่วน

ภูมิภาคที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับล่างสุดของรัฐ และอยู่ใกล้ชิดสนิทกับประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ มีหน้าที่สำคัญคือการช่วยเรื่องการประสานงานต่างๆ เช่น การประชุมประชาชนในเขตหมู่บ้าน และการแจ้งข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนรับทราบ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน กำนันผู้ใหญ่ บ้านก็มีสถานะและมีบทบาทเป็นผู้แทนประชาชนเป็นผู้นำของชุมชน เนื่องจากไม่ได้มีสถานะ เป็นข้าราชการของรัฐเต็มตัว อีกทั้งยังได้ทำงานให้แก่ทางราชการเต็มเวลา บทบาทและหน้าที่ดังกล่าว ส่งผลให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ต้องดูแลความสุขทุกข์ของประชาชนที่เรียกกันว่า “ลูกบ้าน” ในด้านต่างๆ เป็นอันมาก ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นของตำบลหมู่บ้าน กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและทางด้านจิตใจของลูกบ้าน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2546)

ในปี พ.ศ.2549 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2457 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ยังมีคำถามและความสงสัยหลายประการ ทั้งที่ว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเช่นใดบ้าง รวมไปถึงการปรับเงินเดือนให้กับกำนันผู้ใหญ่บ้าน และการดำรงตำแหน่งแบบมีวาระเหมือนข้าราชการการเมือง หรือให้มีการเกษียณอายุ 60 ปี (ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 มาตรา 14) เหมือนข้าราชการประจำ หรือแม้แต่ประเด็นที่ว่าใคร หน่วยงานใด หรือองค์ใดจะเป็นผู้ควบคุมดูแล ประเมินผลการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และถ้าหากมีแล้วจะมีการประเมินกันอย่างไร ด้วยวิธีการใด เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมมากที่สุด และพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2552 มาตรา 3 บัญญัติว่า การยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จะกระทำมิได้ ซึ่งในกรณีฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลหรือเทศบาลเมือง หากในท้องถิ่นดังกล่าวยังมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ก็ให้ดำรงตำแหน่งต่อไป

การปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2457 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภายหลังปี พ.ศ.2549 - 2557 เป็นประเด็นที่สำคัญและควรศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญถึงภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าว ควรที่จะมีการศึกษาวิจัยว่า “ในปัจจุบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติที่เป็นจริงอย่างไรบ้าง, กำนัน ผู้ใหญ่บ้านของไทย ควรมีการปรับตัว เช่นไร ลักษณะใด ในท่ามกลางการปรับเปลี่ยนและการปฏิรูปทางการเมืองการบริหารที่เปลี่ยนแปลงไป” ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้มีความเหมาะสมมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประเด็นศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

1. วิธีการศึกษา

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

มุ่งศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความกฎหมาย ระเบียบ กฎกระทรวงและหนังสือราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ตำรา คู่มือการปฏิบัติราชการ และเอกสารที่กำหนดแนวปฏิบัติต่างๆ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

การใช้แบบสัมภาษณ์

เป็นการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) มุ่งศึกษา ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน จากกลุ่มตัวอย่าง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย บทความ และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 44 คน ได้แก่ (1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 36 คน (2) ข้าราชการสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จำนวน 6 คน และ (3) นักวิชาการด้านการเมืองและการปกครอง จำนวน 2 คน

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

โดยการเลือกใช้วิธีการสุ่มเพื่อการสัมภาษณ์แบบรายคน การสุ่มตัวอย่างทำได้ 2 วิธีคือ

1. การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวคือ ข้าราชการสังกัดกรม การปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่สังกัดใน 3 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมือง 2) อำเภอเสลภูมิ 3) อำเภอพนมทอง จังหวัดร้อยเอ็ด และ 4) นักวิชาการด้านการเมืองและการปกครอง รวมทั้งสิ้น จำนวน 8 คน

2. การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวคือ 1) กำนัน จำนวน 12 คน และ 2) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 24 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 36 คน

คุณสมบัติกลุ่มตัวอย่าง

คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง พิจารณาได้ 2 วิธีคือ

1. โดยคุณสมบัติของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะพิจารณาจากการได้รับรางวัลแทนทองคำการยกย่องเชิดชู ประวัติการทำงาน อายุการปฏิบัติงาน

2. โดยคุณสมบัติของนักวิชาการด้านการเมืองและการปกครอง จะพิจารณาจากผลงานด้านการวิจัย ประสิทธิภาพด้านการสอน และตำแหน่งทางวิชาการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน” เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) จะใช้ระเบียบวิธีวิจัย 2 วิธีการผสมผสาน เกื้อกูลและสนับสนุนกัน ได้แก่

วิธีการวิจัยเอกสาร

วิธีการวิจัยเอกสารนี้ เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารงานเขียนต่างๆ ทั้งที่เป็นตัวบทกฎหมาย งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์ รวมทั้งสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ต่างๆ ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ

วิธีการสัมภาษณ์

วิธีการศึกษาวิจัยในส่วนนี้ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลและปฏิบัติงานร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยตรง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ประกอบด้วย (1) นายอำเภอ จำนวน 3 คน (2) ปลัดอำเภอ จำนวน 3 คน (4) กำนัน จำนวน 12 คน (5) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 24 คน และ (6) นักวิชาการ ด้านการเมืองและการปกครอง จำนวน 2 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นสภาพทั่วไป ลักษณะของศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ที่ได้ปฏิบัติงานจริงและข้อคิดเห็นต่างๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยประมวลความคิดเป็นของกลุ่มตัวอย่างที่ได้มา เพื่อให้ได้ความคิดเห็นสอดคล้องและแตกต่างกันของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนและแต่ละข้อ แล้วนำข้อมูลที่ได้ ไปใช้ตอบคำถามในการวิจัยต่อไป และเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในการศึกษามากที่สุด

ผลการวิจัย (Research Result)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน” สามารถอธิบายและนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้คือ (1) ประเด็นศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน (2) ประเด็นผลกระทบต่อนักวิชาการ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน และ (3) ประเด็นแนวทางการแก้ปัญหาศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน

1. ประเด็นศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาวิจัย “ประเด็นศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน” พบว่า สามารถจัดแบ่งศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1: ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ตามสถานะทางกฎหมาย กล่าวคือ การแสดงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายแม่บทที่เกี่ยวข้องโดยตรง และบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การปฏิบัติภารกิจในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานปกครองท้องที่ ซึ่งต้องปฏิบัติภารกิจตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2475 เป็นสำคัญ

ลักษณะที่ 2 : ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ ในฐานะตัวแทนของรัฐ กล่าวคือ การแสดงศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่อื่นๆ ที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ โดยเฉพาะศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐอื่นๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในท้องที่ที่ตนรับผิดชอบ หรืองานในลักษณะอื่นๆ ที่ถูกหน่วยราชการร้องขอ

ลักษณะที่ 3 : ศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ ในฐานะผู้นำชุมชน กล่าวคือ การแสดงศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชนที่ต้องดูแลสุขทุกข์ของลูกบ้านในความปกครองของตน ตลอดจนการช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก การให้คำปรึกษา และการว่ากล่าว ตักเตือนลูกบ้าน ทั้งนี้ เป็นไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในท้องที่ ตลอดจนการระดมความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

2. ประเด็นปัญหาและอุปสรรคศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาวิจัย “ประเด็นปัญหาและอุปสรรคศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน” พบว่า ปัญหาและอุปสรรคศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน นั้นมาจากความเปลี่ยนแปลงของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 - ปัจจุบัน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : สรุปผลความเปลี่ยนแปลงของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 - ปัจจุบัน

ฉบับเดิม	รายการปรับปรุงแก้ไข
1. การตรวจสอบคุณสมบัติก่อนการรับสมัคร เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่	1. มีคณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านอย่างเข้มงวดและจริงจัง คณะกรรมการได้แก่ 1.1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่เกิน 3 คน 1.2) ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า 4 คน แต่ไม่เกิน 7 คน
2. แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด	2. แต่งตั้งโดยนายอำเภอ
3. การเลือกกำนัน ให้ราษฎรในตำบลที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกผู้ใหญ่บ้านที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง	3. การเลือกกำนัน ให้ผู้ใหญ่บ้านในตำบลประชุมโดยมีนายอำเภอเป็นประธาน คัดเลือกผู้ใหญ่บ้าน หากตกลงกันไม่ได้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีลับ
4. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 5 ปี	4. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ถึงอายุ 60 ปี ในลักษณะเหมือนข้าราชการ
5. ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน	5. มีการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ ทุก 5 ปี
6. นายอำเภอมีหน้าที่ดูแลและรักษาที่ดินสาธารณะ	6. นายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ดูแลและรักษา ที่ดินสาธารณะ
7. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ครอบคลุมทุกด้าน ทุกเรื่องในท้องที่	7. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เฉพาะความมั่นคง และการรักษาความสงบเรียบร้อย และหน้าที่อื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด หรือกระทรวง ทบวง กรม ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ มอบหมาย

ที่มา : ประมวลจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (ฉบับที่ 9 - 11)

3. ประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาคักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

จากผลการศึกษาวิจัย “ประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาคักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน” พบว่า มีแนวทางการแก้ไขปัญหาละเอียดและอุปสรรค ดังนี้คือ

1. ปัญหาและอุปสรรคของการเข้าสู่ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กล่าวคือ ปัญหาการเข้าสู่ตำแหน่งกำนัน ไม่เหมาะสม ค่าตอบแทนน้อย ปัญหาการดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำตามธรรมชาติต้องได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย ในการเลือกกำนันโดยให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คัดเลือกกันเอง อาจเกิดการสมยอมกันได้ซึ่งอาจจะได้ผู้มีอิทธิพลหรือจากการซื้อเสียง ดังนั้นควรให้ตั้งคณะกรรมการทางอำเภอ และหมู่บ้านตรวจสอบความประพฤติ โดยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านรายงาน การปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำทุกเดือน และให้เข้าร่วมกิจกรรมทุกเรื่องทั้งทางราชการและในหมู่บ้าน ควรเพิ่มค่าตอบแทนให้มากกว่าเดิม เพราะหน้าที่ในทางราชการและสาธารณะค่อนข้างสูง เพื่อลดปัญหาการคอร์รัปชัน และควรให้ราษฎรเป็นผู้เลือกกำนันแทน ผู้ใหญ่บ้านเลือกกันเอง ควรกำหนดระดับการศึกษาเพื่อให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถในทุกๆ ด้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง มีความเป็นผู้นำและมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ความเสียสละในการดูแลทุกข์สุขของประชาชน

2. ปัญหาและอุปสรรคของการทำหน้าที่ตามบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กล่าวคือ ปัญหาการไม่มีเวลาให้ราษฎรอย่างเต็มที่ เนื่องจากค่าตอบแทนน้อย ต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัว อาจทำให้ท้อแท้ขาดความรู้ในข้อกฎหมาย การไม่มีภาวะผู้นำของตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเอง

3. ปัญหาและอุปสรรคของการดำรงตำแหน่งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรจะสามารถลงสมัครเป็นสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ โดยไม่ต้องลาออก ควรให้มีคณะกรรมการประเมินที่มาจากส่วนกลางเพราะจะไม่มีใครรู้จักกันเป็นส่วนตัว รวมไปถึงข้าราชการและราษฎรในพื้นที่ การประเมินจึงจะเป็นกลางและโปร่งใสมากขึ้น ควรจัดให้มีการฝึกอบรม ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มค่าตอบแทนให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อที่จะทำให้ปฏิบัติงาน ด้วยความเข้มแข็ง ควรดูแลชุมชน สร้างความสามัคคี ต้องแจ้งข้าราชการให้ราษฎรได้รับรู้เป็นประจำ กำนันผู้ใหญ่บ้านควรมีภาวะผู้นำมีความกระตือรือร้นในการปกครองลูกบ้าน

4. ปัญหาและอุปสรรคของการพ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

กล่าวคือ ขั้นตอนการประเมินผลอาจไม่มีความเด็ดขาด ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนจึงอาจทำให้ช่วยเหลือกันได้ หากมีการช่วยเหลือกันจะทำให้การประเมินไม่มีความโปร่งใสและไม่เป็นธรรมการอยู่ในตำแหน่งนานเกินไปอาจเป็นการสร้างอิทธิพลได้

5. ข้อเสนอแนะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการพ้นจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

5.1 ควรมีระบบประเมินผลที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้จากทุกฝ่าย

5.2 ควรเพิ่มบทลงโทษให้ชัดเจน กรณี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้กระทำความผิดเองโดยเจตนา เช่น เป็นผู้ค้ายาเสพติด ทุจริตต่อหน้าที่ ซื้อเสียง เล่นการพนัน อื่นๆ

5.3 ตำแหน่งกำนัน ราษฎรควรมีสหสิทธิลงเสียงให้อยู่ต่อในกรณีอายุครบ 60 ปี

5.4 ควรให้ราษฎรเป็นผู้เลือกและควรให้อยู่ในตำแหน่งต่อไป อาจเป็นเป็นวาระ 5 ปี / 8 ปี แต่การปฏิบัติหน้าที่และผลงานต้องชัดเจนเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน” ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่นำเสนอการอภิปรายผล ใน 3 ประเด็น ดังนี้คือ

1. ประเด็นศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน

ประเด็น “ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน”

กล่าวคือ ยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง หลังจากการปรับปรุงศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และการรักษาความมั่นคงภายใน ตัดทอนหน้าที่ที่ท้องถิ่นสามารถดำเนินการเองได้ให้เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การแก้ไขศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ดังกล่าวจะทำให้ราษฎรได้รับการดูแล จากรัฐผ่านทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจาก กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำตามธรรมชาติทำหน้าที่ประสานระหว่างราชการส่วนภูมิภาค ตำบล หมู่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นคนกลางทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทและจัดการระงับปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของราษฎร เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดราษฎรที่สุด เมื่อเวลาเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงหรือในสถานการณ์ที่ส่วนราชการลงมาในพื้นที่อย่างรวดเร็วไม่ได้ กำนันผู้ใหญ่ บ้านยังเป็นผู้ประสานงานขอราษฎรสู่ประชาชนและนำปัญหาของประชาชน ไปยังราชการ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับสงคราม กอสุทธิธีระกุล (2514) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาท้องถิ่นในหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้ชี้ให้เห็นว่า “ระบบกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นของหมู่บ้านเมือง มาแต่โบราณกาล มีเค้ามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย การจัดตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้อาศัยเค้าเดิมดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดตั้ง ซึ่งทำให้ราษฎรได้เข้าใจและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการบริหารอันเป็นความประสงค์ที่แท้จริงของทางราชการในการจัดหาผู้ปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลที่มีฝีมือดีในหมู่บ้านขึ้นมาทำการปกครองดูแลชาวบ้านให้ได้รับความสุขสบายมากที่สุด กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวจักรสำคัญของทางราชการ เนื่องจากเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง แต่รัฐบาลจำเป็นต้องยกระดับความรู้ความสามารถของกำนันผู้ใหญ่บ้านให้สูงขึ้น เพื่อให้ปฏิบัติการกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามความเจริญเติบโตของบ้านเมือง

2. ประเด็นปัญหาและอุปสรรคศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ประเด็น “การแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน” กล่าวคือ ทำให้โครงสร้างการเข้าสู่ตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้านเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในปัจจุบัน กำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือก

เป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยหวังให้ราษฎรได้มีส่วนร่วมกับการคัดเลือกบุคคลที่มีความประพฤติเหมาะสม เพื่อให้ได้คนดีไม่มีประวัติ เสื่อมเสียไม่มีพฤติกรรมในทางอันธพาล มีอิทธิพล ทำผิดกฎหมายหรือมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเข้ามาดำรงตำแหน่ง รวมทั้งเป็นคณะกรรมการหรือเป็นผู้ให้ข้อมูลกับคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้พ้นจากตำแหน่ง โดยผู้ที่ตอบคำถามเห็นตรงกันส่วนใหญ่ว่า เป็นเรื่องที่มีความเหมาะสมเป็นการตรวจสอบโดยราษฎรที่มีความรู้จักกันเสีย พฤติกรรม และประวัติส่วนตัวของผู้สมัครได้ดีกว่าทางราชการ จะเป็นการช่วยลดแรงต่อต้าน การร้องเรียน ซึ่งตามแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองของจินตนา สุทธิจารี (2544 : 410) ที่กล่าวไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจจะช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองและทำให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ” ผู้ศึกษาได้พิจารณาถึงประเด็นการใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2551 กล่าวคือ ไม่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชนอย่างแท้จริง เพราะการกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาจากราษฎรเพียงกลุ่มเล็กๆ (4 - 7) คน อาจทำให้เกิดการลำเอียงหรือได้รับอิทธิพลจากกลุ่มบุคคลได้ และในประเด็นการเข้าสู่ตำแหน่งกำนัน โดยผู้ใหญ่บ้านในตำบลเป็นผู้เลือกกันเอง ถือเป็นการจำกัดสิทธิของราษฎรทั้งตำบลโดยตรง ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับแนวคิด การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

3. ประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน

ประเด็น “การดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จนอายุถึง 60 ปี” กล่าวคือ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ดำรงตำแหน่ง จะทำให้การทำงานมีความต่อเนื่อง สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีประสบการณ์ในการทำงาน แต่การดำรงตำแหน่งถึงอายุ 60 ปี อาจจะทำให้รัฐเสียคนดีมีความรู้ความสามารถได้ เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางคนสามารถทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพ แม้จะมีอายุถึง 60 ปี สมควรให้มีการต่ออายุ แต่การให้มีการเลือกตั้งบ่อยครั้งนั้นอาจก่อให้เกิดความแตกแยกภายในหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิพงศ์ จัตุรัตน์ (2538) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งในวาระ 5 ปี ซึ่งกล่าวไว้ว่า “หากมีการเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้านบ่อยครั้งเท่าใดก็จะทำให้เกิดแตกแยกเกิดขึ้นอย่างเด่นชัด” ในส่วนของผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าการเลือกผู้ใหญ่บ้านมาจากสังคมกลุ่มเล็กๆภายในหมู่บ้านหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับทางเลือกตั้งในระดับอื่นๆ ผู้ที่ลงสมัครต่างมีญาติสนิท เพื่อนพ้อง และคนที่รู้จักในกลุ่มนั้นๆ ย่อมมีการเลือกข้างเป็นธรรมดา อาจมองว่าเกิดความแตกแยก แต่ในความเป็นจริงเมื่อผู้ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วส่วนใหญ่สามารถทำงานได้ดี และราษฎรทั้งหมู่บ้านต้องยอมรับผลการลงคะแนนเสียงตามระบอบประชาธิปไตย ความแตกแยกจะเกิดเฉพาะในวันลงคะแนนเสียงและจากการประพฤติปฏิบัติของผู้ดำรงตำแหน่งที่ไม่เหมาะสมเท่านั้น

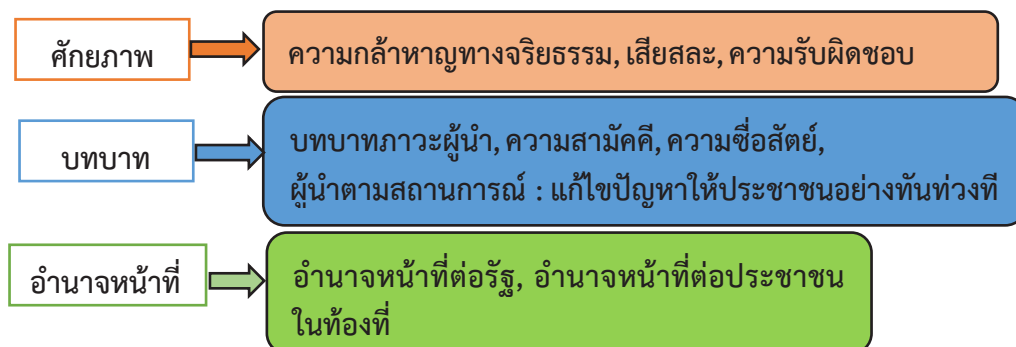
ประเด็น “การดำรงตำแหน่งจนถึงอายุ 60 ปี” กล่าวคือ จะเป็นการช่วยรัฐประหยัดงบประมาณ จากการที่จะต้องจัดการเลือกตั้งบ่อยครั้ง ส่วนประเด็นการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีความคล่องตัวมากขึ้น สามารถช่วยเหลือราชการส่วนภูมิภาคได้ดีเพราะมีประสบการณ์การทำงานมากขึ้น โดยในปัจจุบัน มีการลดอัตราข้าราชการของกรมการปกครอง ทำให้การมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งจะมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและช่วยงานของหน่วยราชการอื่น เป็นเรื่องที่ดีและเหมาะสม ช่วยทำให้งานที่เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เช่น การแก้ไขปัญหาเสพติด ปัญหาเรื่องความสงบเรียบร้อย การแก้ไขปัญหาความยากจน รวมถึงการรวมพลังมวลชนเพื่อแสดงออกถึงความภักดีต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และสร้างความสมานฉันท์ ความสามัคคีของคนในชาติ

ประเด็น “การเพิ่มค่าตอบแทนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน” กล่าวคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปัจจุบัน มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเหมือนกับประชาชนทั่วไป และส่วนใหญ่กลายเป็นฐานเสียงของนักการเมือง เพราะสามารถกล่อมเกลาคิดราษฎรให้เชื่อและขึ้นำในการเลือกตั้งได้ การเพิ่มค่าตอบแทนในแต่ละครั้งของรัฐบาลจึงเป็นเสมือนสัญญาทางการเมืองว่า จะเป็นฐานเสียงให้รัฐบาลนั้น โดยที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมี การต่อรองเรียกร้องค่าตอบแทนจากรัฐบาลเรื่อยไป ในอดีตผู้ที่ได้รับตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องเป็นบุคคลที่ถูกยอมรับนับถือจากราษฎร เป็นผู้ที่มีอำนาจ มีบารมี และเป็นบุคคลที่มีฐานะพอสมควรที่สามารถ ให้การพึ่งพิงจากราษฎรในหมู่บ้านได้ การถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งถือเป็นความภาคภูมิใจให้กับผู้นั้น และครอบครัว และการจะเข้าสู่ตำแหน่งต้องมาจากพื้นฐานความสมัครใจ การเสียสละ เพราะต้องทำหน้าที่ ได้ตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อราษฎรเรียกหา หรือมีราชการด่วน สถานการณ์ฉุกเฉินสามารถแก้ไขปัญหาให้ราษฎร ได้ทุกเรื่อง ดังนั้น การดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นตำแหน่งที่สามารถสร้างสมอำนาจและบารมีให้กับผู้ได้รับตำแหน่งได้เช่นกัน ฉะนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรภูมิใจกับศักดิ์ศรีของหน้าที่มากกว่าคำนึงถึงเรื่องค่าตอบแทน

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน” ผู้วิจัยมีข้อค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ที่ควรนำเสนอใน 3 ประเด็น (ดังแผนภาพที่ 2)

แผนภาพที่ 2 : โมเดลศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 การประเมินผลการปฏิบัติงาน ควรเป็นเพียงเครื่องมือในการให้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจาก อาจจะทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน

1.2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ความสำคัญกับค่าตอบแทนในฐานะรางวัลในการปฏิบัติหน้าที่ การเป็นผู้นำที่เป็นที่เคารพนับถือของราษฎรในหมู่บ้าน ในตำบลมากกว่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ ในการดำรงชีวิต

1.3 ปรับลดบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้คงเหลือแต่เฉพาะภารกิจการงานที่ไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่มีความซ้ำซ้อนกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

1.4 จากประวัติศาสตร์ เกียรติภูมิ และศักดิ์ศรีของสถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะของหัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน จึงเป็นกลไกหลักและตัวกลางสำคัญในการประสานความร่วมมือร่วมใจของคนในหมู่บ้านและตำบล ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนเป็นตัวกลางในการนำเสนอปัญหาจากชาวบ้านในพื้นที่ไปสู่หน่วยงานที่รับผิดชอบในส่วนของอัตราเงินเดือนค่าตอบแทนนั้น ควรที่จะมีการปรับเพิ่มให้ตาม ความเหมาะสม เพราะแรงงานในอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบทางกฎหมายจะลดลง แต่บทบาทและงาน ทางสังคมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงอยู่การปรับขึ้นของอัตราค่าตอบแทนจึงเป็นการปรับขึ้นเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์และสมศักดิ์ศรีฐานะานุรูปของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะที่เป็น ที่ปรึกษา หัวหน้า และผู้นำของชุมชน ทั้งนี้ การปรับอัตราค่าตอบแทนที่เพิ่มนั้น ควรพิจารณาถึงความเหมาะสม เช่นอาจเป็นในรูปแบบของสวัสดิการหรือสิทธิพิเศษอื่นๆ มากกว่าที่จะเป็นจำนวนเงิน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เพิ่มขอบเขตพื้นที่การศึกษาวิจัยตามเขตอำเภอต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 เพิ่มการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีอื่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2547). **พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน)**. กรุงเทพมหานคร : อาสารักษาดินแดน.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2550). **คู่มือปฏิบัติงานสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน**. กรุงเทพมหานคร: อาสารักษาดินแดน.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2553). **คู่มือปฏิบัติงานสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน**. กรุงเทพมหานคร: อาสารักษาดินแดน.
- กรมพล ท่องธรรมชาติ และคณะ. (2531). **การเมืองและการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- โกวิท พวงงาม. (2548). **การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน.
- จันทนา สุทธิจารี. (2544). “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ในการเมืองการปกครองไทยตาม **รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน**. ในอมร รักษาสัตย์ (บรรณาธิการ). กรุงเทพมหานคร : วี.เจ.พรินติ้ง.
- จิรพรรณ กาญจนจิตรา. (2523). **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉลวย พ่วงพลับ. (2548). “**บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศึกษากรณี อำเภอลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา**”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. สงขลา : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ติน ปรัชญพฤทธิ และอิสระ สุวรรณพล. (2541). **ปทานุกรมการบริหาร**. สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : พระนคร.
- เบญจา สวัสดิโอ. (2537). **บทบาทในทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น**. ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร และคณะ. (2531). **การบริหารราชการส่วนภูมิภาค**. เอกสารการสอนสาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2546). **บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องที่**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

- วุฒิพงศ์ จัตูรัตน์. (2538). **ทัศนคติของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สงคราม กอสุทธิธีระกุล. (2541). **การพัฒนาท้องถิ่นในหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน**. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาษา เมฆสวรรค์. (2520). **การปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน กับความมั่นคงแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: ส่วนท้องถิ่น.